

”Lyssna på praktiker”

Forskare, politiker och medier bör i större utsträckning lyssna på praktiker, yrkesprofessionen inom socialt arbete. Det finns en fara i att akademiseringen av ”socialt arbete” bidrar till att osynliggöra det komplexa arbetet inom socialtjänsten, och särskilt individ- och familjeomsorgen, skriver Anders Arnsvik.

Praktikerna inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg har att i sin vardag i möten med klienter/patienter/brukare förhålla sig till;

- organisationens intressen som under de senaste 20 åren tar sig uttryck i en ökande administration, omorganisationer, personalomsättning, snävare budget m m
- evidensbaserad praktik (EBP)
- ökande akademisering av arbetet
- och inte minst att professionen inom socialt arbete verkar i en samhällskontext som är i ständig rörelse

Det finns svagheter i den nuvarande utvecklingen när man inte beaktar de begränsningar som det ovan nämnda sammantaget skapar. Ytterst får det konsekvenser för professionens kärna – det ”sociala arbetets praktik”. Alltför sällan lyfts det fram någon kritik kring svårigheterna att inom professionen socialt arbete införa evidensbaserade metoder och vetenskaplig kunskap. En komplexitet som forskare sällan tar hänsyn till är att socialt arbete sker i ett sammanhang där förutsättningarna och arbetsvillkoren ständigt förändras. Till exempel förändringar på arbets- och bostadsmarknaden och förändringar i regelverk.

Jag tänker främst på socialsekreterare inom socialtjänstens Individ- och familjeomsorg (IFO) men essensen i det jag beskriver är överförbart till andra delar av det sociala

arbetet såväl som till andra yrkesgrupper inom offentligfinansierade människobehandlande organisationer som lärare, polis, sjuksköterskor, läkare, personal inom frivården.

Betydelsen av praktisk kunskap, som är ett komplement till akademisk kunskap, är en viktig del och en nödvändig förutsättning inom de sociala verksamhetsområdena.

Under 1980- och 1990-tal var jag verksam som socialsekreterare inom kommunal missbruksvård. Kanske inte så långt bort tidsmässigt, men tillräckligt för att idag kunna konstatera att vi hade tid. Tid att möta klienten och tid att följa klienten på resan att försöka förändra sin situation. Inte minst fanns tid att reflektera över klientens behov och önskemål. När jag säger tid handlade det, för flertalet av klienterna, om flera år då de behövde stöd i att navigera i det samhälle som de var på väg tillbaka till. Då liksom idag var det ingen quick-fix att ta sig ur alkohol- och narkotikamissbruk som för de flesta jag mötte hade påverkat och fått konsekvenser inom många livsområden. Det handlade om den fysiska och psykiska hälsan, relationer till närstående, ekonomin, möjligheten att kvalificera sig för en bostad, ett arbete etcetera.

I den förändringsresa som klienterna gjorde var vi som yrkesgrupp medresenärer. Idag är man som socialsekreterare alltmer en byråkrat som ska hålla budgeten och navigera bland lagar och riktlinjer. En del som man som socialsekreterare ställde upp på då skulle idag sannolikt bedömas som oprofessionellt, men tiden och tidsandan var sådan att det var möjligt. Ibland krävde situationen att man improviserade (täta hembesök, uppsök, kanske hjälpa till att få ordning i lägenheten) och långsiktigt bidrog det till att relationen till klienten förstärktes. Tidsutrymmet bidrog till att vi kunde möta klienten med kort varsel, om det behövdes träffades man flera gånger i veckan, ibland kanske man gick på café för att ha ett samtal. Listan kan göras betydligt längre men

sammantaget bidrog det man gjorde gemensamt till en vardaglighet i mötet med klienten. I den beskrivna kontexten byggdes en praktisk kunskap upp att kunna möta människor.

Idag finns drag av att allt ska vara professionellt utfört, vad man nu lägger för innebörd i det begreppet. I sämsta fall kan det leda till osäkerhet och handlingsförlamning hos de professionella.

Bemötandet av människor är något man inte kan "läsa in sig på" eller gå en kurs i, utan det är något man successivt tränar och skolas in i via att möta klienter och inte minst genom att hantera både mer akuta och vardagliga situationer. Viktiga omständigheter som underlättar är att det i arbetsgruppen finns erfarna socialsekreterare som kan fungera som stöd vid inskolningen. Det är via erfarna socialsekreterare som socionompraktikanter, nyanställda med begränsad eller ingen erfarenhet av yrkesområdet, "lär sig socialt arbete i vardagen". Det är på det sättet praktisk kunskap utvecklas. I en given akut situation handlar det inte om att ha den rätta metoden till hands utan om att handskas med situationen och vad den kräver just då.

Under mitt yrkesliv som socialsekreterare blev jag genom åren, med ökad erfarenhet också tryggare i yrkesrollen. Med tiden blev jag alltmer medveten om betydelsen av att kunna kallprata", "om väder och vind", våga visa upp mig med mina fel och brister, våga vara personlig utan att för den skull gå över gränsen och bli privat. Inte minst erfor jag att det är viktigt att ibland använda humor som verktyg. Allt det nämnda måste naturligtvis hanteras med finess och fingertoppskänsla men också utifrån situationen.

I denna jordmån som socialsekreterare och klient tillsammans skapar, skapas successivt och över tid en relation. En relation som kanske bär och som kan vara både hjälpsamt och stödjande. Då kan det bli möjligt att tillämpa de utbildningar man genomgått. I det sammanhanget handlar det om trovärdighet.

Ett utrednings- och bedömningsinstrument eller ett behandlingsprogram bli inte bättre än dess utövare.

Här handlar det om att man som socialsekreterare internaliserat utredningsverktygen och behandlingsprogrammen i sin repertoar av hjälpmedel. Är man som socialsekreterare trygg med hjälpmedlen ökar förutsättningarna för att de också kan vara till hjälp för klienten.

Min konklusion är att praktisk kunskap och erfarenhet av yrkesområdet bör vara värdefulla komplement till akademisk kunskap, (beprövad erfarenhetsbaserad kunskap som underbygger evidensbaserade metoder och vetenskaplig kunskap). Idag tycks det som den ökande akademiseringen av professionen "socialt arbete" bidrar till att osynliggöra det komplexa arbetet med de människor som vänder till socialtjänsten – IFO – samhällets yttersta skyddsnät.

Anders Arnsvik, socionom samt masterexamen i socialt arbete